

ماده‌ی ۶۸ قانون برنامه‌ی پنجم توسعه

و

نقش مرکز آمار ایران در عملیاتی کردن آن

زهره طرائیان

دفتر محاسبه‌ی شاخص برنامه‌ها و سیاست‌های کلان مرکز آمار ایران

مقدمه

مورد نیاز برای محاسبه‌ی شاخص‌های مندرج در ماده‌ی ۶۸ در دستور کار این دفتر قرار گرفت.

به همین منظور تا کنون جلسه‌های متعدد مدیریتی و کارشناسی با حضور همکاران این دفتر و مدیران و کارشناسان دستگاه‌های اجرایی برگزار شده است و طی آن شناسنامه‌ی شاخص‌های هر حوزه تکمیل و ارسال شده و پس از بحث و بررسی‌های مکرر به تصویب شورای عالی آمار رسیده است. همچنین نشریه‌ای حاوی شاخص‌های حوزه‌های دوازده‌گانه‌ی ماده‌ی ۶۸ قانون برنامه‌ی پنجم توسعه‌ی جمهوری اسلامی ایران به همراه شناسنامه‌ی این شاخص‌ها در این دفتر منتشر خواهد شد.

شایان ذکر است تولید و انتشار آمار و اطلاعات مذکور با همکاری دستگاه‌های اجرایی متولی و در این دفتر انجام خواهد شد و راهکار اجرایی آن و نحوه‌ی همکاری و تعامل دستگاه‌های اجرایی با مرکز آمار ایران در متن ماده‌ی ۶۸ مطرح شده است.

ماده‌ی ۶۸ قانون برنامه‌ی پنجم توسعه

به منظور تهیه‌ی آمار و اطلاعات مورد نیاز برای محاسبه‌ی شاخص‌های حوزه‌های تخصصی مختلف، مرکز آمار ایران مکلف است پس از دریافت شناسنامه‌ی شاخص‌ها، نسبت به عملیاتی کردن برنامه‌ی اجرایی مربوط، شامل طرح‌های آمارگیری، پایگاه اطلاعات آماری کشور، سامانه‌های اطلاعاتی-عملیاتی، و زمان‌بندی اقدام کند و اعتبارات مورد نیاز را حد اکثر ظرف شش ماه تهیه [کند] و به تصویب شورای عالی آمار برساند.

دستگاه‌های اجرایی متولی حوزه‌های تخصصی مکلف‌اند

مسئولان و برنامه‌ریزان، وظیفه‌ی تهیه‌ی برنامه‌های بلندمدت و میان‌مدت و کوتاه‌مدت را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارند.

از آن‌جا که هدف اصلی در برنامه‌ریزی، طراحی و اجرای برنامه‌های توسعه است، پیش‌بینی تحولات اقتصادی و اجتماعی در آینده، شرط لازم برای برنامه‌ریزی و تدوین برنامه‌های توسعه است.

پیش‌بینی آینده‌ی اقتصاد، بر اساس الگوهای حاصل از اظهار نظرهای شخصی امکان‌پذیر نیست. در کشورهای توسعه‌یافته، از الگوهای کمی برای تحلیل وضعیت موجود و تدوین وضعیت مطلوب استفاده می‌شود. تحلیل وضعیت موجود، نیاز به داده‌های آماری شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی دارد و بدون این داده‌ها امکان برنامه‌ریزی صحیح اقتصادی وجود نخواهد داشت. از این رو تحت این شرایط، نقش مرکز آمار ایران به‌عنوان مرجع رسمی تولید و گردآوری داده‌های آماری و پردازش اطلاعات، حائز اهمیت است.

از سوی دیگر با توجه به اعلام نیازهای آماری روزافزون کاربران رده‌های مدیریتی و نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی، مشخص شد این نیازها غالباً در حوزه‌های دوازده‌گانه‌ی مندرج در ماده‌ی ۶۸ قانون برنامه‌ی پنجم توسعه‌ی جمهوری اسلامی ایران است.

از این رو از سال ۱۳۸۹ دفتر محاسبه‌ی شاخص برنامه‌ها و سیاست‌های کلان در نمودار سازمانی مرکز آمار ایران قرار گرفت و دریافت شناسنامه‌ی شاخص‌های هر حوزه با الگوی ارائه‌شده از سوی مرکز آمار ایران و تهیه‌ی آمار و اطلاعات

شناسنامه‌های مربوط را حد اکثر ظرف شش ماه پس از ابلاغ برنامه، به مرکز آمار ایران ارائه نمایند.

یک نفر از اعضای کمیسیون برنامه و محاسبات و یک نفر از اعضای کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی به‌عنوان ناظر در جلسه‌های شورای عالی آمار شرکت می‌کنند.

حوزه‌های تخصصی دفتر محاسبه‌ی شاخص برنامه‌ها و سیاست‌های کلان

- ◀ الگوی اسلامی-ایرانی توسعه
- ◀ ارزیابی سند چشم‌انداز بیست‌ساله‌ی کشور
- ◀ ارزیابی عملکرد قانون برنامه‌ی پنجم
- ◀ بهره‌وری ملی
- ◀ توسعه‌ی انسانی
- ◀ الگوی مصرف
- ◀ تدوین استانداردهای ملی
- ◀ داده‌های مکانی
- ◀ آمایش سرزمین
- ◀ نظام اداری و مدیریت و فناوری اطلاعات
- ◀ اهداف توسعه‌ی هزاره (MDGs)
- ◀ نقشه‌ی جامع علمی کشور

الگوی اسلامی-ایرانی توسعه

پیرو سخنان مقام معظم رهبری مبنی بر ضرورت تبیین شاخص‌های الگوی اسلامی-ایرانی توسعه، شاخص‌های مذکور را می‌توان در پنج حوزه تعریف کرد:

◀ شاخص‌های فرهنگی

حوزه‌هایی که شاخص‌های فرهنگی در مورد آن‌ها ارائه می‌شود عبارت‌اند از ایمان و تقوا، حاکمیت ارزش‌های اسلامی، ایثار و فداکاری، فرهنگ عمومی (فرهنگ کار، صرفه‌جویی، اهتمام به امور مسلمانان و...)، سبک زندگی

اسلامی، آزادی بیان و اندیشه، گسترش نمادهای اسلامی، کرامت انسانی، هنر، مراکز فرهنگی، نوآوری و خلاقیت، عزت نفس، حبّ وطن و....

◀ شاخص‌های اجتماعی

حوزه‌هایی که شاخص‌های اجتماعی در مورد آن‌ها ارائه می‌شود عبارت‌اند از نظام روابط اجتماعی، بهداشت و سلامت، مهارت‌های اجتماعی، مشارکت اجتماعی، قانون‌مداری و احترام به قانون، سطح زندگی، کیفیت زندگی، رضایت شغلی، فاصله‌های طبقاتی، تحکیم نهاد خانواده، صله‌ی رحم، ازدواج، مشارکت اجتماعی زنان، اشتغال زنان، نقش و جایگاه مادری، نقش تربیتی زنان و....

◀ شاخص‌های علم و فناوری

حوزه‌هایی که شاخص‌های آموزش (عمومی، عالی، فنی و حرفه‌ای)، پژوهش و تحقیقات، فناوری، بومی‌سازی، ابداع و نوآوری، نخبگان، مؤسسات علمی و پژوهشی و...

◀ شاخص‌های اقتصادی

حوزه‌هایی که شاخص‌های اقتصادی در مورد آن‌ها ارائه می‌شود عبارت‌اند از شاخص‌های رشد، عدالت، اخلاق اقتصادی، بهره‌وری، توسعه‌ی انسانی، بازار اسلامی (بازار کالاها و خدمات، و بازارهای مالی)، دولت و بخش عمومی، ثبات و تعادل اقتصادی (تورم، بیکاری، امنیت اقتصادی، نرخ ارز، تراز خارجی)، استقلال اقتصادی و....

◀ شاخص‌های سیاسی و دفاعی-امنیتی

حوزه‌هایی که شاخص‌های سیاسی و دفاعی-امنیتی در مورد آن‌ها ارائه می‌شود عبارت‌اند از عدالت‌محوری، مشروعیت الهی، مشارکت سیاسی، آزادی، قانون‌مداری، استقلال، نظارت عمومی، ولایت‌مداری، توان دفاعی، ایثارگری و شهادت‌طلبی، جنگ نرم و....

از آن‌جا که با وجود پیگیری‌های مکرر دستگاه‌های اجرایی متولی ارائه‌ی شاخص‌های این حوزه، دستگاه‌های مربوط هنوز موفق به ارائه‌ی شاخص‌های آن نشده‌اند، هنوز شاخصی در این حوزه گردآوری نشده است.

ارزیابی سند چشم‌انداز بیست‌ساله‌ی کشور

سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، بر اساس مطالعات جامع کارشناسی مجمع تشخیص مصلحت نظام و اصول و جهت‌گیری‌های مقام معظم رهبری، در سال ۱۳۸۲ تصویب و به قوای مختلف ابلاغ گردید و از ابتدای سال ۱۳۸۴ مبنای عمل قانون‌گذاری کشور و تصمیمات کلان نظام و سیاست دولت شده است.

بر اساس سند چشم‌انداز در افق ۱۴۰۴، جمهوری اسلامی ایران چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت:

توسعه‌یافته، برخوردار از دانش پیشرفته، امن، مستقل و مقتدر، برخوردار از سلامت و رفاه، بهره‌مند از محیط زیست مطلوب، فعال، مسئولیت‌پذیر، دست‌یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه‌ی آسیای جنوب غربی، الهام‌بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام، دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان و... و همچنین تأثیرگذار بر همگرایی اسلامی و منطقه‌ای بر اساس تعالیم و اندیشه‌های امام خمینی (ره) خواهد بود. بنا بر این، تعامل منطقه‌ای و بین‌المللی جمهوری اسلامی طی بیست سال آینده جایگاه ویژه‌ای خواهد داشت.

شناسنامه‌ی ۵۹ شاخص تا کنون در این حوزه در دستگاه‌های اجرایی تکمیل و توسط مرکز آمار ایران اخذ شده است.

ارزیابی عملکرد قانون برنامه‌ی پنجم

توجه به عملکرد دولت و ضرورت ارزیابی آن به دلیل پیچیدگی فعالیت‌های اقتصادی و در نتیجه پیچیدگی و تأثیر مهم نقش دولت به‌عنوان زمینه‌ساز فعالیت‌های اقتصادی، یکی از مهم‌ترین اموری است که دولت‌ها باید در اولویت خود قرار دهند و به سمت طراحی یک الگوی مطلوب و تصویب قوانین لازم برای اثربخشی آن حرکت کنند.

به این منظور، توجه به اجزا و بخش‌های مختلف دستگاه‌های اجرایی زیرمجموعه‌ی دولت و ارزیابی صحیح آن‌ها برای دستیابی به یک ارزیابی مفید و مؤثر از عملکرد این دستگاه‌ها ضروری به نظر می‌رسد. از سوی دیگر، دستگاه‌های اجرایی علاوه بر ارزیابی در سطح سازمانی باید از دید ملی و بین‌المللی نیز مورد ارزیابی قرار گیرند.

علاوه بر ضرورت توجه به ارزیابی مطلوب عملکرد دستگاه‌های اجرایی، توجه به فرایندی که طی آن، هم ارزیابی به‌صورت مطلوب انجام گیرد و هم نتایج حاصل از ارزیابی تأثیرگذار باشد، یکی از مهم‌ترین ضرورت‌های اثربخشی ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی است.

شناسنامه‌هایی که در این حوزه ارائه شده، شامل شاخص‌های دریافتی از دستگاه‌های اجرایی زیر بوده است:

وزارت نیرو (برق و آب)؛ وزارت راه و شهرسازی؛ وزارت آموزش و پرورش؛ سازمان ثبت احوال؛ کمیته‌ی امداد امام خمینی؛ وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی؛ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ شرکت پست ج.ا.ا.؛ وزارت نفت؛ سازمان بازنشستگی کشوری؛ وزارت جهاد کشاورزی؛ وزارت امور اقتصادی و دارایی؛ مرکز آمار ایران.

بهره‌وری ملی

بهره‌وری، یکی از مفاهیم اقتصاد و مدیریت است و این‌گونه تعریف می‌شود: «مقدار کالاها یا خدمات تولید شده در مقایسه با هر واحد از انرژی، یا کار هزینه‌شده بدون کاهش کیفیت» تحقیقات و تجربیات سایر کشورها نشان از ارتباط مستقیم بهره‌وری ملی با موضوع امنیت ملی و سلامت اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و علمی هر کشور دارد.

فعالیت‌های ارتقای بهره‌وری را باید در دو سطح کلان و خرد انجام داد. در سطح کلان، ارتقای بهره‌وری باید در جهت دستیابی به اهداف ملی باشد، در حالی که دولت نیز به‌وسیله‌ی تثبیت قیمت‌ها، اتخاذ سیاست‌های مالی و پولی مناسب، تسهیل در تأسیس مؤسسات و بنگاه‌های

اقتصادی، حمایت از صنایع کوچک و متوسط و توسعه‌ی صادرات، زمینه‌ی مساعدی را برای فعالیت‌های کارآمد اقتصادی فراهم بیاورد.

همچنین اتخاذ سیاست‌های صحیح در انتخاب، جذب و توسعه فناوری، ایجاد شرایط و فضای مساعد برای رقابت سالم در فعالیت‌های اقتصادی، کنترل و نظارت لازم برای حفظ محیط زیست، زمینه‌ی رشد و ارتقای بهره‌وری ملی و توزیع عادلانه‌ی ثروت را در جامعه فراهم می‌آورد. از سوی دیگر در سطح کلان، استفاده‌ی مؤثر از منابع طبیعی و ثروت‌های ملی و توسعه‌ی منابع انسانی، ارتقای بهره‌وری را به دنبال خواهد داشت.

متولی ارائه‌ی شاخص‌های حوزه‌ی بهره‌وری، دستگاه‌های اجرایی زیرند:

وزارت جهاد کشاورزی؛ وزارت صنایع و معادن؛ وزارت نفت؛ وزارت نیرو؛ وزارت مسکن و شهرسازی؛ وزارت بازرگانی؛ سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی؛ وزارت راه و ترابری؛ وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات؛ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛ وزارت امور اقتصادی و دارایی؛ وزارت دادگستری؛ وزارت کشور؛ وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی؛ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ وزارت آموزش و پرورش؛ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ سازمان صدا و سیما؛ سازمان تربیت بدنی؛ معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری.

توسعه‌ی انسانی

بر اساس تعریف UNDP، توسعه‌ی انسانی یعنی «گسترش فرایند انتخاب افراد». برای کمی کردن آن از شاخصی به همین عنوان استفاده می‌شود که از سه شاخص امید به زندگی و آموزش و درآمد به دست می‌آید. توسعه‌ی انسانی، مفهومی فراتر از توسعه‌ی اقتصادی دارد. در این نوع از توسعه، جنبه‌های مادی زندگی و رفاه انسان‌ها ارتقا می‌یابد. بر این اساس، انسان برای داشتن زندگی بهتر، علاوه بر درآمد بیشتر و سطح استاندارد بالاتر زندگی، باید سلامت،

دسترسی به دانش، محیط اجتماعی سالم، و امکان بیان عقیده را نیز داشته باشد. از این رو بود که بحث آزادی سیاسی، آزادی مدنی، و بحث‌های غیر اقتصادی دیگر مثل محیط زیست و برابری جنسیتی به‌عنوان شاخص‌های توسعه‌ی زندگی انسان مطرح شد.

شناسنامه‌هایی که تا کنون در این حوزه تکمیل شده‌اند از دستگاه‌های اجرایی زیر اخذ شده است:

مرکز آمار ایران؛ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ سازمان ثبت احوال کشور؛ وزارت آموزش و پرورش؛ وزارت کشور.

الگوی مصرف

به ترکیب و مقدار کالاها و خدماتی که افراد یک جامعه از آن‌ها استفاده می‌کنند، الگوی مصرف می‌گویند.

«اصلاح الگوی مصرف» به‌عنوان یکی از پایه‌های اصلی توسعه‌ی اقتصادی از اهمیت بسزایی برخوردار است، به‌گونه‌ای که بدون آن حتی افزایش درآمد سرانه‌ی ملی نیز نمی‌تواند نقش مؤثری در توسعه‌ی پایدار ایفا کند؛ چرا که اگر الگوی مصرف اصلاح نشود، مصرف بیش از اندازه موجب از بین رفتن منابع، و مانع مشارکت همگان در کاهش هزینه‌های عمومی و بهبود توزیع درآمد می‌شود و زمینه‌ی رشد اقتصادی و رفاه جامعه در بلندمدت از بین خواهد رفت.

اصلاح الگوی مصرف که به معنای نهادینه کردن روش صحیح استفاده از منابع کشور یا به عبارت دیگر، تحقق فناوری‌ها و راهکارهای جدید به‌منظور جایگزینی شیوه‌ها و رفتارهای نهادینه‌شده و سنتی است، سبب ارتقای شاخص‌های زندگی و کاهش هزینه‌ها می‌شود و زمینه‌ای برای گسترش عدالت است.

شناسنامه‌هایی که در حوزه‌ی الگوی مصرف تکمیل شده‌اند، شامل شاخص‌های دستگاه‌های اجرایی زیر است:

وزارت نیرو (آب و برق و انرژی)؛ وزارت بازرگانی؛ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ مرکز آمار ایران.

تدوین استانداردهای ملی

◀ استاندارد چیست؟

استاندارد یعنی نظم، قاعده، قانون، اصل، ضابطه. به طور کلی، هر امری که مطابق اصول منظم و مرتبی انجام گیرد، استاندارد نامیده می‌شود. استاندارد، نظمی مبتنی بر نتایج استوار علوم و فنون و تجارب بشری است که به صورت قواعد و مقررات و نظام‌ها به منظور ایجاد هماهنگی و وحدت، توسعه و تفاهم، تسهیل ارتباطات، صرفه‌جویی کلی در اقتصاد ملی، حفظ سلامت و ایمنی عمومی و گسترش مبادلات بازرگانی داخلی و خارجی به کار می‌رود.

◀ استانداردهای ملی

ویژگی‌های کیفی، مشخصات عملکردی یا ایمنی محصول که با توجه به شرایط اقتصادی و فناوری کشور و با لحاظ کردن آخرین اطلاعات، دستاوردهای فنی بر اساس ضوابط مشخص تنظیم می‌شود، پس از تصویب در کمیته‌های ملی مربوط، «استاندارد ملی» نام می‌گیرد.

یگانه شناسنامه‌ای که در این حوزه تکمیل شده، از سازمان ملی استاندارد ایران دریافت شده است.

داده‌های مکانی

داده‌های مکانی (geospatial data) به مجموعه‌ای از داده‌ها گفته می‌شود که بیان‌کننده‌ی موقعیت جغرافیایی یک عارضه (طبیعی یا مصنوعی) بر روی زمین باشند. داده‌های مکانی معمولاً به صورت موقعیت یا روابط هندسی ذخیره می‌شوند و قابل نمایش در نقشه‌ها هستند. داده‌های مکانی، بیش‌تر در سامانه‌های اطلاعات مکانی نگهداری می‌شوند و قابل دستیابی و پردازش هستند. نقشه به‌عنوان مهم‌ترین ابزار کار با داده‌های مکانی، عبارت است از تصویر افقی تمام یا قسمتی از عوارض مصنوعی و طبیعی زمین به نسبتی کوچک‌تر بر روی صفحه‌ی تصویر.

سامانه‌ی اطلاعات مکانی یا سیستم اطلاعات جغرافیایی (Geographic Information System) یا GIS، یک

سیستم رایانه‌ای برای مدیریت و تحلیل اطلاعات مکانی است که قابلیت گردآوری و ذخیره و تحلیل و نمایش اطلاعات مکانی را دارد. هدف نهایی یک سیستم اطلاعات جغرافیایی، پشتیبانی برای تصمیم‌گیری‌های پایه‌گذاری شده بر اساس داده‌های مکانی است و عملکرد اساسی‌اش به دست آوردن اطلاعاتی است که از ترکیب لایه‌های متفاوت داده‌ها با روش‌های مختلف و با دیدگاه‌های گوناگون به دست می‌آیند.

شایان ذکر است که شناسنامه‌ی شاخص‌های این حوزه و حوزه‌ی آمایش سرزمین، با هم ارائه شده است.

آمایش سرزمین

آمایش سرزمین، نوعی برنامه‌ریزی بلندمدت و راهبردی است و به‌عنوان بالادست‌ترین سند توسعه‌ی کشور، از جایگاه خاصی در نظام برنامه‌ریزی کشور برخوردار است.

به لحاظ مفهوم، آمایش سرزمین، ایجاد تعادل بین سه عنصر انسان و فضا و فعالیت تعریف شده و بحث آمایش، تلفیقی از سه علم اقتصاد و جغرافیا و جامعه‌شناسی است. ضمن آن‌که رویکرد آمایش سرزمین در نظام برنامه‌ریزی کشور، حاصل ضرورت‌هایی بود که در گذشته در نظام برنامه‌ریزی احساس می‌شد. «آمایش» (به معنای آمیختن و آراسته کردن و نیز به معنای بهره‌وری منطقی و مطلوب از امکانات بالقوه‌ی سرزمین و نظم دادن به فضا و سرزمینی است که در آن زندگی می‌کنیم.

مشکلات زیست‌محیطی پیرامون ما نشان می‌دهد که در مدیریت و برنامه‌ریزی باید توجه بیشتری به نقش مکان و محیط جغرافیایی داشت و بی‌توجهی به بُعد مکانی تصمیم‌گیری‌ها سبب افزایش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی و برهم خوردن تعادل‌های منطقه‌ای می‌شود. آمایش سرزمین در حال حاضر شامل سازمان‌دهی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی به منظور تحقق آینده‌ای مطلوب است و شامل سه مرحله است: (۱) تهیه‌ی طرح پایه‌ی آمایش سرزمین، (۲) تهیه‌ی طرح آمایش مناطق، (۳) تهیه‌ی برنامه‌های توسعه‌ی مناطق. مشکل‌ترین مرحله‌ی

آمایش سرزمین، مرحله‌ی دوم است که طی آن، توان بالقوه و بالفعل سرزمین در مناطق باید تعیین شود.

شناسنامه‌هایی که تا کنون در این حوزه و حوزه‌ی داده‌های مکانی تکمیل شده، از دستگاه‌های اجرایی زیر اخذ شده است:

وزارت امور اقتصادی و دارایی؛ مرکز آمار ایران؛ سازمان حفاظت محیط زیست؛ وزارت جهاد کشاورزی؛ وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی؛ وزارت راه و شهرسازی؛ معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری؛ وزارت صنعت، معدن و تجارت؛ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور؛ سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور؛ وزارت نیرو.

نظام اداری و مدیریت و فناوری اطلاعات

امروزه سیستم‌های اداری، سیستم‌هایی جهانی هستند که وظیفه‌ی اصلی‌شان ایجاد ارتباط و بهبود ارتباطات است. ارتباطات از لحاظ اطلاعات تجاری از اهمیت بسزایی برخوردار است. رمز بقای سازمان‌ها و تداوم فعالیت‌های آن‌ها مجهز شدن به ابزارهای رقابتی عصر اطلاعات و ارتباطات، یعنی سیستم‌های اطلاعاتی و فناوری اطلاعات است. در این میان از دهه‌ی ۱۹۶۰ که جنبه‌های پیش‌تری از کاربرد و فعالیت‌های اداری و بازرگانی گسترش یافت، وجود یک سیستم یکپارچه‌ی اداری مناسب که حجم عظیم اطلاعات و مکاتبات را در برگیرد، به‌وضوح احساس شد. در مبحث فناوری اطلاعات، دو رکن اصلی، یعنی فناوری و اطلاعات وجود دارد.

تعریف محدود فناوری اطلاعات (IT) به جنبه‌ی فنی سیستم اطلاعاتی اشاره دارد، که شامل سخت‌افزار، پایگاه داده‌ها، شبکه‌های نرم‌افزار، و دیگر ابزارها می‌شود. در این صورت می‌توان فناوری اطلاعات را زیرسیستمی از سیستم اطلاعاتی در نظر گرفت.

اطلاعات، یکی از منابع باارزش و اصلی مدیران یک سازمان است. همان‌طور که منابع انسانی، مواد اولیه و

منابع مالی در روند تولید، دارای نقش و ارزش خاصی هستند، در عصر اطلاعات و ارتباطات نیز اطلاعات دارای ارزش ویژه‌ای است. از طرفی انتشار و استفاده از اطلاعات، یک شاخص اجتماعی به شمار می‌رود و رشد این شاخص به معنای ارتقای ملی خواهد بود. اطلاعات به‌طور محسوسی بر بینش و رفتار ما اثر می‌گذارد.

شناسنامه‌هایی که در این حوزه تکمیل شده، از دستگاه‌های اجرایی زیر دریافت شده است:

معاونت توسعه‌ی مدیریت و سرمایه‌ی انسانی ریاست جمهوری، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، مرکز آمار ایران.

آرمان‌های توسعه‌ی هزاره (MDGs)

هشت آرمان مشترک که در سال ۲۰۰۰ میلادی در سازمان ملل متحد بر سر آن‌ها توافق شد، آرمان‌های توسعه‌ی هزاره‌اند که باید تا سال ۲۰۱۵ تأمین شوند.

آرمان‌های توسعه‌ی هزاره (MDGs) عبارت‌اند از:

- ◀ ریشه‌کن کردن فقر شدید و گرسنگی
- ◀ دستیابی به آموزش ابتدایی همگانی
- ◀ ترویج برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان
- ◀ کاهش مرگ و میر کودکان
- ◀ بهبود بهداشت مادران
- ◀ مبارزه با ویروس و بیماری ایدز، مالاریا و سایر بیماری‌ها
- ◀ تضمین پایداری محیط زیست
- ◀ ایجاد مشارکت جهانی برای توسعه

شناسنامه‌هایی که تا کنون در این حوزه تکمیل شده، از دستگاه‌های اجرایی زیر اخذ شده است:

وزارت نیرو؛ وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی؛ سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور؛ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ وزارت آموزش و پرورش؛ وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات؛ مرکز آمار ایران؛ وزارت کشور؛ بانک مرکزی ج.ا.ا.؛ معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری.

نقشه‌ی جامع علمی کشور

نقشه‌ی جامع علمی کشور عبارت است از مجموعه‌ای جامع، هماهنگ و پویا از اهداف، سیاست‌ها، ساختارها و الزامات برنامه‌ریزی تحول راهبردی علم و فناوری و نوآوری مبتنی بر ارزش‌های اسلامی - ایرانی و آینده‌نگر برای دستیابی به اهداف چشم‌انداز بیست‌ساله‌ی کشور.

ویژگی‌های اصلی الگوی نظام علم، فناوری و نوآوری

ترکیب عرضه‌محوری و تقاضا محوری

اجتماع دو رویکرد برون‌مداری و درون‌مداری

تلفیق آموزش با تربیت و پژوهش و مهارت

چشم‌انداز وضع مطلوب علم و فناوری در افق ۱۴۰۴

جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی در علم و فناوری، با اتکال به قدرت لایزال الهی و با احیای فرهنگ و برپایی تمدن نوین اسلامی- ایرانی برای پیشرفت ملی، گسترش عدالت و الهام بخشی در جهان، کشوری است:

برخوردار از انسان‌های صالح، فرهیخته، سالم و تربیت شده در مکتب اسلام و انقلاب و با دانشمندی در طراز برترین‌های جهان؛

توانا در تولید و توسعه‌ی علم و فناوری و نوآوری و به‌کارگیری دستاوردهای آن؛

پیش‌تاز در مرزهای دانش و فناوری با مرجعیت علمی در جهان.

شناسنامه‌هایی که تا کنون در این حوزه تکمیل شده، از دستگاه‌های اجرایی زیر اخذ شده است:

وزارت آموزش و پرورش؛ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ سازمان صدا و سیما.

تعداد شاخص‌های حوزه‌های دوازده‌گانه‌ی ماده‌ی ۶۸ قانون برنامه‌ی پنجم توسعه، به تفکیک دستگاه‌های اجرایی

| دستگاه اجرایی | الگوی اسلامی- ایرانی توسعه | ارزیابی عملکرد قانون برنامه‌ی پنجم | ارزیابی سند چشم‌انداز بیست‌ساله‌ی کشور | بهره‌وری ملی | توسعه‌ی انسانی | الگوی مصرف | تدوین استانداردهای ملی | داده‌های مکانی و آمایش سرزمین | نظام اداری و مدیریت فناوری اطلاعات | آرمان‌های توسعه‌ی هزاره | نقشه‌ی جامع علمی کشور |
|--|----------------------------|------------------------------------|--|--------------|----------------|------------|------------------------|-------------------------------|------------------------------------|-------------------------|-----------------------|
| جمع..... | (۱) ۵۹ | ۳۷۲ | ۱۳۷ | ۳۹ | ۵۲ | ۱ | ۶۱ | ۲۴ | ۴۹ | ۱۰۲ | |
| مرکز آمار ایران..... | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۱۱ | ۰ | ۰ | ۰ | ۳ | ۰ | |
| وزارت نیرو..... | ۰ | ۲۳ | ۱۱ | ۰ | ۱۸ | ۰ | ۰ | ۰ | ۵ | ۰ | |
| کمیته‌ی امداد امام خمینی (ره)..... | ۰ | ۸ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| سازمان ثبت احوال کشور..... | ۰ | ۶ | ۰ | ۱ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| وزارت راه و شهرسازی..... | ۰ | ۳۰ | ۲۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۲ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی..... | ۰ | ۲۱ | ۱۴ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| وزارت آموزش و پرورش..... | ۰ | ۲۴ | ۸ | ۳ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۶ | ۳۶ | |
| وزارت علوم، تحقیقات و فناوری..... | ۰ | ۴۵ | ۶ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۲۶ | |
| وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی..... | ۰ | ۱۸ | ۲ | ۵ | ۲۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۲۰ | ۰ | |
| شرکت پست جمهوری اسلامی ایران..... | ۰ | ۶ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| وزارت نفت..... | ۰ | ۳۳ | ۱۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| سازمان بازنشستگی کشوری..... | ۰ | ۶ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی..... | ۰ | ۲۶ | ۹ | ۰ | ۰ | ۰ | ۱ | ۰ | ۵ | ۰ | |
| وزارت جهاد کشاورزی..... | ۰ | ۳۲ | ۸ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| وزارت امور اقتصادی و دارایی..... | ۰ | ۶۷ | ۱۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۱۲ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| وزارت صنعت، معدن و تجارت..... | ۰ | ۷ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۱ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران..... | ۰ | ۶ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۱ | ۰ | |
| وزارت بازرگانی..... | ۰ | ۴ | ۰ | ۰ | ۳ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری..... | ۰ | ۵ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۱۱ | ۴ | ۲ | ۰ | |
| وزارت کشور..... | ۰ | ۰ | ۱ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۱ | ۰ | |
| سازمان ملی استاندارد ایران..... | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۱ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| سازمان حفاظت محیط زیست..... | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۲ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور..... | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۶ | ۰ | ۰ | |
| سازمان ثبت اسناد و املاک کشور..... | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۱ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات..... | ۰ | ۱۱ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۱۶ | ۴ | ۰ | |
| سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری..... | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۲ | ۰ | |
| سازمان ملی بهره‌وری ایران..... | ۰ | ۶ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | |
| سازمان صدا و سیما..... | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۰ | ۴ | |